

Alfred Adler

7.2.1870 Rudolfsheim na kraji Vídně – 28.5.1937 Aberdeen

Přednes: Jaroslav Šturma, škola SUR, 19.2.2022

Životopis

- Narozen jako 2. ze 6 dětí v chudé židovské rodině na předměstí Vídně
- Rachitické dítě
- Ve 3 letech smrt mladšího bratra
- V 5 letech těžký zápal plic – blízkost smrti
- Úmysl stát se lékařem
- Životní heslo: „Těžkosti jsou od toho, abychom je překonali.“
- Namísto strachu čin!
- Selhání v primě gymnasia (téhož, na němž studoval Freud), zvláště v matematice. Opakuje třídu – stane se nejlepším matematikem.
- 1895 - promoce

Setkání a rozchod s Freudem

1899/1900 prvně slyšel Freudovu přednášku a v diskusi jej podpořil a uveřejnil pozitivní referát o Freudovi v lékařském časopise. Freud poděkoval a pozval jej k sobě. 1902 pozván AA na středěční besedy psychoanalytického kruhu. 1904 dopisem Freudovi oznámil, že se schůzek už nebude zúčastňovat a u toho setrval přes Freudovu snahu jej udržet.

Studie o méněcennosti orgánů (1907)

- Nové pojetí nemoci: „Nemoc je výsledkem orgánové méněcennosti a impulsů zvnějška.“
- „Méněcenný orgán je nehotový, ve vývoji opožděný, ve svém úhrnu anebo v jednotlivých dílech ve svém růstu utlumený orgán.“

AA poukazuje na spojitost mezi postiženími a vadami umělců a vědců a jejich vynikajícími výkony.

Kompensace a hyperkompensace

Méněcenný orgán kompensuje zvýšenou snahou překonat oslabení. Organismus má potřebu takové kompensace, zakotvenou v mozku a jeho základních potřebách, pudech. Nejde jen sexuální pud. V boji o překonání pocitu (komplexu) méněcennosti vznikají duševní postoje a charakterové rysy, jsme u přechodu od tělesného k duševnímu.

Kompensace na pozitivní a na negativní straně
života

Komplex nadřazenosti

Agresivní pud při neurose a v životě (1908)

Neurosa spočívá v útoku neurotika proti společnosti, je chorobným projevem křečovitě snahy o posílení jistoty, je to, jak AA říká: ofensivní defensiva. Pokus vyhnout se úkolům života. Neurosa je pokus o nalezení jistoty o aranžování života, je to omluvná legitimace. Adler předstihl koncept obranných mechanismů.

Agresivní pud je patrný od prvních chvil života (křik), míří ke spojení se zdrojem uspokojení.

Proměny agresivního pudu

- Zpočátku kousání, bouchání, strkání
- Zjemnělá podoba: ritualizace do hry s pravidly: sport, souboj
- Hrubá podoba: Boj, konkurence, válka, ovládání
- „Kdybychom věnovali tolik pozornosti práci na sobě a spolupráci mezi lidmi jako boji mezi sebou, byl by svět krásnější.“
- Zaměření agrese proti vlastní osobě může mít rysy pokory, odevzdanosti, podřízenosti, sebemrškačství až masochismu. Souvislost s povahovými vlastnostmi jako vychovatelnost, potřeba autority, sugestibilita a hypnabilita. Extrém: sebevražda
- Role pudu při volbě povolání
- Antiteze: Milosrdenství, soucit, altruismus, nápadně silný boj za něco jinak dobrého, kdy účel světí prostředky
- Role agrese při vzniku a v obraze neuros a psychos

Moc a boj o moc

- Nietzscheho „Vůle po moci“ („Wille zur Macht“) má u kořene přirozenou tendenci k povýšení vlastní osobnosti jako cesty k překonání pocitu méněcennosti.
- Touha po moci jako odpověď na pocit méněcennosti a jeho kompensace.
- U Adlera je to vůle, chtění, být sám sebou, síla k sebeuskutečňování. Riziko: izolace na individualistickém pólu existence daleko od společenství.
- U neuros: Ovládat skrze slabost. Prodlévání na „neužitečné straně života“, zůstat připoután sám k sobě (ichhafter Pol)
- Jung (1964): „Vůle k moci je zajisté tak závažný démon jako Eros a stejně tak starý a původní“.
- Podle Adlera však ještě základnější než tuha po moci je základní nastavení člověka jako sociální a vztahové bytosti: člověk potřebuje druhé, vstupuje mezi ně a hledá své místo mezi nimi a s nimi.

Potřeba něžnosti

- U Adlera součástí vrozené touhy po společenství a výrazná složka jejího uskutečňování v dětství.
- Na rozdíl od Freuda, který zde spatřuje primární sexuální motivaci, Adler ji chápe jako doklad a projev potřeby sounáležitosti. Oba však se shodují na důležitosti uspokojení této potřeby v jemné souhře smyslového a sociálního naplnění.
- Jako vždy, úzká stezka mezi Skylou rozmazlování a nedostatkem něžné pozornosti a péče ukazuje na dvojí riziko ve výchově:
- Na jedné straně děti rozmazlené a vládnoucí (Jiřina Prekopová: Malý tyran) a děti zanedbané, deprivované Prof. Zdeněk Matějček – 1922 – 100 let od narození

Pocit (potřeba) sounáležitosti

- Gemeinschaftsgefühl, social interest, social feeling, soziales Interesse, Gemein Sinn, community feeling, community sense
- Adlerovo přesvědčení o sociální podstatě a povaze člověka
- Původně jako protiklad touhy po moci. Už 1918 v článku Bolševismus a věda o duši klade b. za příklad touhy po moci, v jejíž službě bylo zneužito touhy po společenství. Ta je protihráčem a lékem. Nejvyšší cíl je péče a posilování pocitu sounáležitosti.
- **3 základní životní úkoly člověka:** 1. rozvinout pocit sounáležitosti, 2. volba povolání, 3. láska (rodina)
- Život jako cesta od prvotního zážitku intimní sounáležitosti ke kosmickému vědomí, pocitu přitakání sobě, lidem, světu. Cíl: „Být sám sebou ve společenství se všemi.“

Pocit sounáležitosti 2

- Od obzoru jednoho člověka k obzoru všech
- Charakteristika vývoje zdravého člověka:

Rozšiřování životního horizontu. Já jako část celku, k němuž se obracím, vstupuji s ním do kontaktu, vstupuji do něj, obohacuji se jím, podílím se na jeho život:

Adler (1928): „Vidět očima druhého, slyšet ušima druhého, cítit srdcem druhého“ To považuje za pocit sounáležitosti s tím, že to můžeme pojmenovat schopností identifikovat se s druhými, vcítěním (empatií). Dále se hovoří o humanistické identifikaci, přátelském chtění dobra druhému, lásce k bližnímu, solidaritě.

Potřeba sounáležitosti je podmínkou spolupráce a rozvoje celku.

Mužský protest

- Adler byl od počátku citlivý k otázce rovnosti mužů a žen. Povšiml si, že nespokojenost žen se svým postavením, představující určitou formu pocitu méněcennosti, vede k reakcím a chování, jež jsou kompensací, popř. hyperkompensací této zkušenost. Ženy zakoušejí hypertroficky maskulinní přání a snahy: v oblékání, v postojích. To vede k odmítání částí žen, ale zejména muži. Vytváří se fikce mužské omnipotence, přehnané mužnosti. Namísto spolupráce a doplňování, dělby a svobodné zastupitelnosti rolí nastupuje boj. I v tomto specifickém pocitu méněcennosti, vzniklém reakcí na fikci mužské převahy, spatřuje AA živou půdu neurotického rozvoje. K této fikci přispívá výchova.
- Namísto dialogu vedoucího k rozlišení a rovnosti bývá reakcí snaha o nadřazenost („Já jsem ten/ta lepší.“).
- Možnost rozvoje neurosy na tomto základě, zůstane-li u nereflektovaného individualistického mužského protestu.
- Sociálně kritický prvek v Adlerově myšlení.

Sourozenecká konstelace

Nejstarší dítě

Koncentrovaná pozornost rodičů, subjekt očekávání a nároků.

Více času, péče, v dobrém i ve zlém.

Druhé dítě

Vstupuje do společenství, okolnosti vedou ke spolupráci, ale také ke konkurenci. Snaha předběhnout toho, kdo je před nimi.

Vždy ten malý.

Nejmladší dítě

Jedináček

Proměny sourozenecké konstelace

Odkaz Alfreda Adlera

„Být člověkem znamená mít pocit méněcennosti, který naléhá na to, aby byl překonán.“

Základním zákonem života je tedy překonávání překážek.

„Není žádný lepší způsob, jak porozumět člověku, nežli pozorovat, co dělá pro to, aby vyřešil své životní problémy.“ (Smysl života)

Náš úkol

„Náš životní úkol spočívá v odstraňování touhy po moci výchovou k sounáležitosti.“

Literatura

Adler, A. (1999) Porozumění životu. Úvod do individuální psychologie.
Aurora, Praha (překlad Štěpán Kovařík)
(Původně anglicky, 1927, The Science of Living)

Adler, A. (2018): Člověk, jaký je. Základy individuální psychologie.
Portál, Praha, 2018
(Původně německy, 1927, Menschenkenntnis)

Adler, A. (2020): Smysl života. Portál, Praha, 2020 (2. české vydání, toto i
předešlý titul v překladu Z. Vybírala)
(Původně německy, 1933, Der Sinn des Lebens)